

Dr. Böő István: Óshonos nevezéktan változás

Milyen gondolatokat ébreszt, milyen érzelmeket válthat ki az emberben egy tekintélyt parancsoló szürke marha – gulya vagy egy békésen legelésző, nyugalmat árasztó racka-nyáj?

Van, aki az esztétikai élményen túl ma is élő évezredes örökségként, vagyis történelmünk tanúiként szemléli, van, aki „élő műemlékként”, vagyis nemzeti kultúránk részeként értékeli, míg mások a környezet-és tájvédelem aktív szereplőiként, sőt a vidékfejlesztés egyik lehetőségeként tekint rájuk. Bárcsak mindez összességében is igaz lenne !

A realitások már nem ilyen idilliek, hiszen pl. juhaink mostani teljes létszáma (most először már egymillió alatti anyajuh) sem elégséges ahhoz, hogy a környezet-és tájvédelemben, egyes körzetek lakosságmegetartásában rárótt feladatát teljesítse ! Az EU. 27 tagországa közül a bejelentett állandó legelőink arányával az utolsó helyen vagyunk, de az egész gyepterületünknek is töredékét hasznosítjuk, így- állatlétszám híján- ezek a területek nem védelemben, hanem „elvadításban” részesülnek ! Alig egy-két évtizede még óshonos állataink látványa egyetlen alapérzéssel, a kipusztulás veszélye miatti aggodalommal párosult, melynek már szakmai indokai is voltak, nevezetesen a génmegőrzés mind tenyésztési, mind gazdasági nélkülözhetetlensége.

Nem túlzás : néhány elhivatott, kitartó, teljes szakmai életét erre áldozó emberen múltott az, hogy a fenti látványt a ma embere már a turizmussal, a piaccal , a hungarikumokkal, az egészséges táplálkozással, élelmiszerbiztonsággal is összekapcsolhatja. A jövő, de sajnos már a ma aktualitása, hogy szerepük a globális klímaváltozással kapcsolatosan is felerősödhet, hiszen az időjárási szélsőségeket is jobban túriik.

Nem is olyan régen még az ősi, óshonos és régi honosított állatfajtáinkat így csoportosítottuk :

- a.) az ősi fajták a honfoglaló magyarokkal, vagy az ezt követő népvándorlással érkeztek a Kárpát-medencébe ;
- b.) az óshonos fajtákat már a Kárpát-medencében házasították ;
- c.) a régi honosított fajtákat már az itteni tenyésztés és nemesítés alakította ki.

A mai megfogalmazás szerint a védett óshonosok olyan állatfajták, melyeket Magyarország természetföldrajzi környezetében, történelmi múltra visszatekintően tenyésztenek, ezáltal a nemzeti örökség, a mezőgazdasági génbank, a természet-és tájvédelem részei. Szerencsére egyes fajták mára már nemcsak esztétikai élményt nyújtanak, nemcsak „élő műemlékként” tekinthetünk rájuk, de létszámuknál fogva a termék-előállításban is részt vesznek (pl. magyar szürke szarvasmarha, mangalica sertés, magyar tyúk)

Nemcsak „érzelmi”, szakmai, de egyes fajták esetében ma már piaci, gazdasági szempontok miatt szükségessé vált az óshonos-és veszélyeztetett állatfajtáink

konkrétabb megnevezése. A különböző támogatások miatt is fontos tudni, hogy a korábbi évekhez képest egyes fajták átcsoportosításra kerültek, mások kikerültek a névsorból.

Változások : a korábbi őshonos rendeletben a lófajták a veszélyeztetett csoporthoz és nem a védett őshonosokhoz tartoztak, ugyanakkor a magyar kecske , a nyurga-és tőponty kikerült még a veszélyeztetettek közül is. Utóbbinak az a magyarázata, hogy a nyilvántartott több mint két tucat pontyfajta védett ugyan, de nem őshonos, megfelelő állománnyal és megalapozott szakmai indoklással azonban ismét bekerülhet. A védett őshonosok köre bővült a tejelő cigájával. Sajnálatos, hogy a korábban őshonosok közé sorolt magyar kecske onnan kiszorult, most még a veszélyeztetettek között sem szerepel. Ehhez ugyanis nem elég, hogy az ideiglenesen elismert magyar tejelő fehér, magyar tejelő barna, magyar tejelő tarka kecskét csak külleme, főként színe alapján különböztetjük meg, ennél fontosabbak a termelésüket meghatározó belső, értékmérő tulajdonságok. Hiányzik a fajtajelleg, nincsenek törzstenyészeteik, de még szaporító tenyészeteik sem, árutermelésüknél azt sem tudjuk – ellentétben az importált fajtákkal - hogy milyen termelési környezetben, milyen termékek előállítására alkalmasak igazán (tej, hús, pecsenyegida stb). Reméljük, hogy a magyar kecske, ez az utóbbi két évtizedben igazán népszerűvé vált állat mind küllemében, mind értékmérő tulajdonságaiban a hazai legelő-és környezeti viszonyokhoz alkalmazkodott, államilag elismert fajta lesz ! Megérdemelné !

A korábban őshonosok közé sorolt magyar (parlagi) kecske onnan kiszorult.

Azt, hogy az állomány fajtatiszta-e, azt, hogy a tenyészállatok a fajtával szemben elvárt követelményekkel, külső-és belső értékmérőkkel rendelkeznek-e, kizárólag a törzskönyvezés, a törzskönyvben szereplő adatok garantálhatják. Nyilvánvaló, hogy őshonos fajták esetében a tenyésztési programot különös gonddal és szigorral szükséges betartani, ennek alapja pedig a tenyészegyedek tartós megjelölése.

Védett őshonos fajták :

- magyar szürke szarvasmarha
- magyar bivaly ;

Korábban a veszélyeztetett csoporthoz, ma a védett őshonosokhoz tartoznak.

- lófajták : gidrán, hucul, kisbéri félvér, lipicai, furioso-north star, nóniusz, magyar hidegvérű, shagia arab ;
- magyar parlagi szamár ;

- *mangalica sertés* három színváltozata (szőke, fecskehasú, vörös) ;

- *fehér hortobágyi racka juh* ;

- fekete hortobágyi racka juh ;
- gyimesi racka juh ;
- tejelő cigája juh ;
- cigája juh ;

- cikta juh;

- *kendermagos magyar tyúk*
- fehér, sárga, fogolyszínű, kendermagos magyar tyúk ;

- *kendermagos erdélyi kopasznyakú tyúk*
- fehér, fekete, kendermagos erdélyi kopasznyakú tyúk ;
- magyar parlagi gyöngytyúk ;
- magyar lúd és fodrostollú magyar lúd ;
- fehér és tarka magyar kacsa ;

- rézpulyka
- bronzpulyka, rézpulyka ;
- magyar óriás nyúl.

Veszélyeztetett fajták : azok a fajták, melyek nem őshonosak, de olyan magas genetikai értéket képviselnek, hogy termelésből való kiszorulásuk génállományukat veszélyezteti, ezért védelmük szükségessé vált.

* magyartarka szarvasmarha ;